

La *guatlla* (*Coturnix coturnix*) (ALDC, VII, 1576. La *guatlla*)

La *guatlla* és un “ocell de la família dels fasiànids, d’uns 20 centímetres de llargada, el cap i les parts superiors d’un bru negrós amb ratlles més clares, i les inferiors d’un cendra clar, migrador, molt apreciat pels caçadors (*Coturnix coturnix*)” (DIEC); els etimologistes estan d’acord a interpretar el mot com d’origen onomatopèic, però per a uns (Meyer-Lübke, Wartburg) procediria del llat. QUACCOLA, mentre que per a d’altres (Coromines, DECat) seria un der. del germ. occ. ant. QUAHTĪLA (cf. al. *Wachtel*), traspasat a França, Occitània i Catalunya, a través del fràncic, “pel vehicle del llenguatge de l’alta cacera, i dels falconers dels nobles senyors cinegetes” (DECat). A partir de l’estadi intermedi, **quaitla* (cf. *guaila* de Benasc) hauria passat, amb sonorització de [k]- > [g]-, a *guatla* 129, 140, 141, 143, 146, 168, 173-175, 177-180, 182, 183, 185, pron. *gua[ll]a* (doc. s. XIII), simplificat en *guala*, amb les var. *uatla* 172 i *uala* 154, 169, 171, 188, respectivament (cf. *espatla*, *espala*); d’altra banda, **quaitla*, per influència de la iod, hauria donat *guala* i després *guatlla* (s. XVII), amb geminació de la palatal (var. *aguatlla* 105, amb pròtesi vocàlica); a més, *guatlla* (var. *guanlla* 99) es monoftonga en *gotlla* (var. *agotlla* 105) i *guala* en *g[ɔ]lla* 92 (com dial. *goita* < *guaita*), mentre que *guatla* i *guala*, per impulsos onomatopèics, esdevenen *gü[ɛ]tla* 133 i *gü[ɛ]la* 135, respectivament; aquell factor, afavorit per la imitació del cant en forma trisil·làbica, i, en el cas del bal., per noms d’ocell com *mèrlera*, *sól·lera*, han originat les var. *guàtlera*, *guàtllera* 32, 35-37, 42, *g[ɔ]tllera* 61 i *g[ɔ]tlera* 83. Són resultat d’una interferència *calla* 13, *catlla* 7, manlleus a l’oc. *calha*, que, per un compromís amb el genuí *guatlla*, ha generat *gatlla* (doc. de *galla mareza* a *Barrere* 1745); l’alg. *qualla* 85, en canvi, ha estat pres del logudorès o de l’it. *guaglia*. *Codorniu* 125, 169, malgrat la presència del cognom *Codorniu* i de

l’apel·latiu que apareix en alguna doc. medieval (Colón, 2002 b: I, 83-84), sembla una adaptació del cast. *codorniz* (< COTURNĪCEM), basada en el model cast. *perdiz* = cat. *perdiu*, en la forma interferida *codorni*[θ] 125, 138, l’adaptada *codornís* 187 i en la convivència de *codorniu* amb *codorni*[θ] 125 i amb *uala* 169.

Finalment, la unitat isolada, *pasqualet* 189, és resultat d’una mimologia amb homonimització del nom dim. de persona, *Pasqual*. Les mimologies amb el cant de la *guatlla* són molt freqüents en cat., interpretat que quan canta diu: *blat segat* 1, 3, 4, 6-8, 11-14, 29, 36, 39; *blat florit* 7, 19, 105, 109; *blat pelat* 45; *blat torrat* 51; *blat colrat* 86, 99, 100, 102, 104, 108; *blat granat* 105; *blat quadrat* 107; *blat claret* 153; *blat parat* 175; *uaix parat* 169 (= *guaix* ‘tija’); *set per vuit* 57, 63, 72, 112, 113, 116, 118; *vuit per u* 71, 110, 111; *palpa-la* 166, 171 (var. *bàlbala* 163). El fenomen, onomatopèic i/o mimològic, es repeteix en totes les llengües: llat. tardà *quarcara*, port. dial. *cal-coré*, gall. *paspallás*, leonès *parpayar*, it. *palpalà*, fr. dial. *courcaillet*, sard *berberèkke*, *kankaráu*, *paspáran*, *čirkuri*, *trespodrés*; rom. *pitpalac*, cast. bilbaí *pospolin*, eusq. *galeper*, rus *pérepel*; leonès *buen pan hay*; fr. *paie tes dettes*; txec *pět peůž* ‘cinc monedes’ (cf. *DES*; Veny, 1978 a: 212-214 i n. 22; Bernis, 1995).

Geolingüísticament, el der. de QUAHTĪLA és pancatalà, amb les var. *guatlla*, predominantment nord-occ., *gotlla*, sobretot catalanocentral, *guala/guatla*, val. i tort., *guàtlera*, bal. (amb uns casos de *guàtllera* en cat. central). *Gatlla/catlla*, del ross., té a veure amb l’oc.; *qualla*, amb l’it., i *codorniu/codornís*, amb el cast. Un localisme, *pasqualet*, és una bella mostra del reflex de la mimologia.

Són mots normatius *guatlla*, des del *DOrt*, 1917; *guàtlera*, des del *DIEC*₁, 1995, i *guatla*, des del *DIEC*₂, 2007.